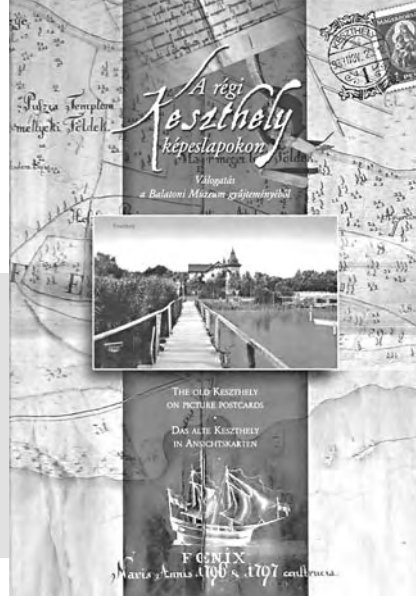

Kara Kocsis Gabriella

Szegletkövek

A régi Keszthely képeslapokon

Vannak napok, amikor jól esik emlékezni a múltra. Mélységesen mély kútjának régvolt köveire gondolok, a saját, az eszmélésig visszakövethető szegletkövekre, amelyek meghatározzák mostani állás-pontjainkat, magatartásunkat, emberi viszonyainkat. Szegletköveinkre házakat építünk, melyeknek minden szobája ismerős, hol sápadt, hol élénk színekben állnak elénk, némelyiket képzeletünk színez ki soha nem volt színekkel. Ám megesik, hogy valaki elfeledett, titkos ajtókat nyitogat előttünk, és mi rácsodálkozunk: igen, valóban, ez is ismerős, csak nem egészen így él emlékeinkben.

Ilyen, létező és elfeledett, titkos és újra felfedezett ajtókat tár fel előttünk a Balatoni Múzeum képeslapjaiból válogatott reprezentatív album.

A címlapon fénykép: nézem, meglepődöm, s már tolu is az emlék, valóban ilyen volt valaha, ilyennek láttam futni lábam alatt a Szigetre vezető fahidat, ilyen épületre néztem vissza — titkos ajtó, feléledt emlék.

Felütöm a könyvet, kíváncsi izgatottsággal átpörgetem, szokásom szerint a végén kezdve, mi közöset találok a benne lévő és a bennem élő emlékek között, ez az! Itt a régi móló hídja is, melyen még botladozva jártam, és amelyet nem voltam hajlandó idegennek tűnő néven nevezni. Hiszen a kövekkel megtámogatott beton járda végén is híd volt, éppen, mint a partnál, ráadásul ugyanolyan, mint az otthoni, amely a kertek végében, a patakon ível át, és ettől mindjárt otthon is éreztem magamat rajta — hogy lehetett volna hát mólónak neveznem? Első szegletkövemet Keszthelyről.

Apám, megérkezvén a hadifogságból, egy közeli kis faluba kerülve látni akarta gyerekkora színhelyét, s a vonatról leszállva első utunk a partra vezetett. Kis gyerek, nagy víz — óriási élmény volt számomra, alig bírtam elszakadni tőle. Régi keszthelyi lakos lévén megszoktam már a látványt, mégis élesen elkülönül mindmáig tudatomban a két kép, az akkori és a mai Balaton. Holott a Sziget-fürdő az átalakítás során sokat megőrzött hajdani formáiból. És a hegyek is változatlanul ugyanott, ugyanúgy állnak. De az emlékek ajtaja mögött más van: szállodák helyett a nádas part, a vitorlázó egylet, a Yacht Klub épülete csónakokkal és

vitorlásokkal, autók szinte sehol, csak sétáló emberek, szobrok helyett magas oszlopokon díszes kővázák, és a körben húzódó part mentén fák, fák, a dombokon erdő, és alig egy-két fehér folt, messzi épületek gyanánt. És íme, ez most mind előjön az album lapjain.

Emlékeimben fordított a sorrend, a várossal való ismerkedés sorrendje: a tó, a parti sétány és a szállodák, és tovább a park az emlékművel, a híres Erzsébet királyné útján föl, aztán a belváros. Itt más a rend. Az album összeállítóinak — érthetően — a város volt az első. Aki itt lakik, itt dolgozik, itt nevel gyerekeket, az a városban él és nem a parton. Egy bennszülött keszthelyinek a lakóhely az első, aztán a munkahely, s csak ezután a szórakozás. Az idegenvezető is — gondolom, amíg pörgetem a lapokat —, a város közepén kezdi az ismertetést, üdvözlés, kis várostörténet, aztán a látnivalók. Az album szerkesztője is így visz bennünket, avatott idegenvezetőjeként a második háború és az azelőtti század végének, és még csak nem is évszámok szerinti rendet követve, -végig a városon.

Polgármesteri köszöntés után egy kis várostörténet. Körülményesen fogalmazott, kissé nehézkes mondatok, de értékes tudnivalókkal. Aztán étvágygerjesztőnek, díszes fejlécek alatt a legelső képeslapok. Történelem után földrajz: térképen látjuk meg Keszthelyt, az ezerkilencszázban rajzolt képeslap küldője, úgy látszik, biztosra akar menni, tudatja, merre is van hát az a bizonyos fürdőváros. Több képet találunk ezután a főbb épületekről, a Sziget-fürdőről, és olvashatjuk az üzeneteket, mára kissé negédesen ható fogalmazásban: „Kedves öcsém, Arthúr, élvezem a fürdést, a hullámverés és a heverés jót tesz természetemnek, van itt szórakozás, úszóverseny, confetti, egész nap szól a zene, üdvözöllek drágám, Tóni.” A lap címzése és küldőjének neve akkor még az egész hátoldalt elfoglalta, képes felének jobb alsó sarkába kerültek az üdvözlő szövegek és egyéb közlendők.

Koncepciózusan most a város látképét bemutató képek következnek. Szemmagasságból, valamely magasépület tetejéről, északnyugatról, délkeletről, keletről. Fényképsor, zömmel a századforduló idejéből, esetleg

még régebből való, nem szegletkő: várostörténet. Hagyományos, földszintes házak, beépítetlen telkek, mezők. Van-e még, aki ilyennek látta?

Aztán a részletek. Még mindig a város, a mai belváros részletei: Fő tér, Kossuth utca északról, délről, Kastély és Kiskeszthely, Deák utca, nyugat-keleti tengely, Erzsébet királyné útja, Vasútállomások — igen, ez mind, mind ismerős. Némely épület ugyan más homlokkal, más ablakokkal néz már a Fő-térre, de itt vannak azok a kedves kis barokk jellegű, alacsony házak, amelyeket azért őriztem meg a tekintetemben, mert kicsik voltak, mint én akkoriban, és nagyon bájosak. A régi színházra is jól emlékszem. Mellette egy ablakot mutatott apám, itt laktam gimnazista koromban, mondta, tízévesen, albérletben, a nővérem főzött nekem, és vigyázott rám. Nyitott ajtó a múlt előtt. Ni csak, a gyógyszertár helyén borbélyműhely állt, a régi Hungária Szálló akkoriban Nemzeti Szálloda volt, és tudom róla, hogy a nagytermében színházi előadások folytak, vajon akkoriban is álmos kisváros volt Keszthely? A múlt század eleji képeken a Fő-teret a gimnázium és a városháza között a több száz éves Szentháromság szobor uralja, 1902-től '48-ig Festetics György szobra díszítette a gimnázium északnyugati oldalán lévő parkot, csupa képeslapra való nevezetesség. És egy újabb kő a múltból, melyet képeslap csak részben őriz: rendház, templom, a később, csak az 1954-től feltárt romkert nélkül. Amikor azon régi, várossal való ismerkedésem alkalmával apám a törökkori várról olyan szemléletesen magyarázott, hogy szinte láttam a sánccal, palánkfalal körülvett városrészt a befallazott rendház-ablakokkal, és képzeletemben az égő vár képe is megjelent, nem tudok azóta úgy a Fő-téren átmenni, hogy ki ne nyíljon emlékeim tárházának ez az ajtaja. Tovább! Történelem megint, és megint apám szájából: a Pethő-ház, a Zsinagóga és egykori lakói, a Goldmark-család, zeneszerző fiukkal, Károllyal, akinek a Sába királynőjét köszönhetjük, és akinek egy nadrágtartó mentette meg ifjú életét a szabadságharc csatáiban. És minden ház, minden sarok újabb és újabb emlék, újabb és újabb ajtó a múltba. A Kastélyban, amikor először láttam, filmet forgattak éppen, romantikus, jelmezes nők és férfiak sétálgattak a park bokrai között, hajoltak ki az erkélyen, mi kell több egy kislány képzeletéhez? A régi Amazon szálló sörözőjébe azért kukkantottam be, a szülői tiltást is megkerülve, mert látni akartam a padot, melyen Csokonai aludt, és a kastélyba vezető úton, a Georgikon tanárainak épített házak (ablak)szemei láttára kalaplevéve jött élem a talpazatról leszállt szobor... A volt szállót elcsúfító teraszos toldalékot most bontják, hogy a copf stílusú épület teljes szépsége újra érvényesülhessen a felújítás után. Lesz-e valaha képeslap róla?

Kiskeszthelyről nincsenek emlékeim. Érdekes, hogy ezt a teljesen egyforma házakból álló polgárvárost

nádfedeles házaival, haranglábbal érdemesnek tartották képeslapon megmutatni.

A Kossuth utca déli szakasza, a Fő-tértől a régi temetőig nem a ma is meglévő, hanem a mára már lebontott házai miatt érdekes. A poros, néptelen utcák a néhány emeletes ház közötti alacsony, földszintes házsorokkal igazi, múlt század eleji, kisvárosi hangulatot idéznek. A Pámer-háztól és a vele szemben lévő Ranolder Intézettől délre állnak még az egyszintes házak, nagyrésztük felújítva, kereskedelmiesítve, a kisvárosi hangulat az autóforgalom ellenére ma is megragad bennünket. Amíg ki nem érünk a vasútállomásra vezető utcáig. Itt, a sarkon áll egy igazi, míves kőve a múltnak, a távol- és közelmúltnak: a Balatoni Múzeum neobarokk palotája. Érdekes, hogy amíg a Ranolder tanodának hat képet is szentel az album, a múzeumról mindössze egy képet közöl, nem készült volna több képeslap is a gyönyörű épületről? Az idegenvezető itt mintha adósunk maradna. Vagy csak én érzem így, mert ez is sarokkőve az én múltam épületeinek? A Balaton-partról feljőve, az akkoriban csaknem csupasz udvaron apám körbemutatott: amikor első gimnazista voltam, akkor kezdtek az építkezést, és mi, gyerekek, tanítás után ide jártunk, szaladgáltunk körbe az alapokon, Romulust és Rémust játszva ugráltuk át, ahol legmagasabbra volt rakva, a falat... Akkor eszméltem rá arra a világra, amely mostanság is még szinte ismeretlen előttem, hogyan lehetséges, hogy a képeslap-kiadók éppen ezt nem találták érdekesnek? A Kis-Balaton titokzatos, mert bujkáló madarait, apró emlőseit, csúszómászóit, a Balaton sokszínű faunáját, és különösen a víz mellett élő, a vízből élő emberek megélhetési forrásait, hálók, vajt csónakok, nádkunyhók világát. Ma is emlékszem az elragadtatásra, amelyet a számomra hatalmas tárlók üvegei előtt éreztem. Anyám cipője visszhangosan kopogott az emelet körfolyosóján, senki sem zavart bennünket a szemlélődésben. És mindebből az albumban semmi!

Annál érdekesebb viszont az ellentét, amely az elegáns, ma is legszebb villasort a Balatonra vezető Erzsébet királyné útja és a Zámor térségben szénát gyűjtő, ökrösszekéren pózoló gazdászok képe között van, két külön világ. Hány arca van még Keszthelynek, gondolhatod. Aztán nyílik sorra a többi ajtó: a Deák Ferenc utca legszebb épületei, huszár laktanya, a gazdasági akadémia, hozzá a nyugat-keleti tengelyhez tartozó városrészben az ősi Georgikon és intézményei, kórház, templomok, és külön fejezet a vasútállomásokat bemutató képeslapok számára, újabb emlék: „Itt lakik a Szabadság-szobor”, mutogatták a régi keszthelyiek a valamikori állomást a Baross utca végében, a város egyik látványosságaként. Az épület most lakóház, hajdani, monarchiabeli formáját megtartva.

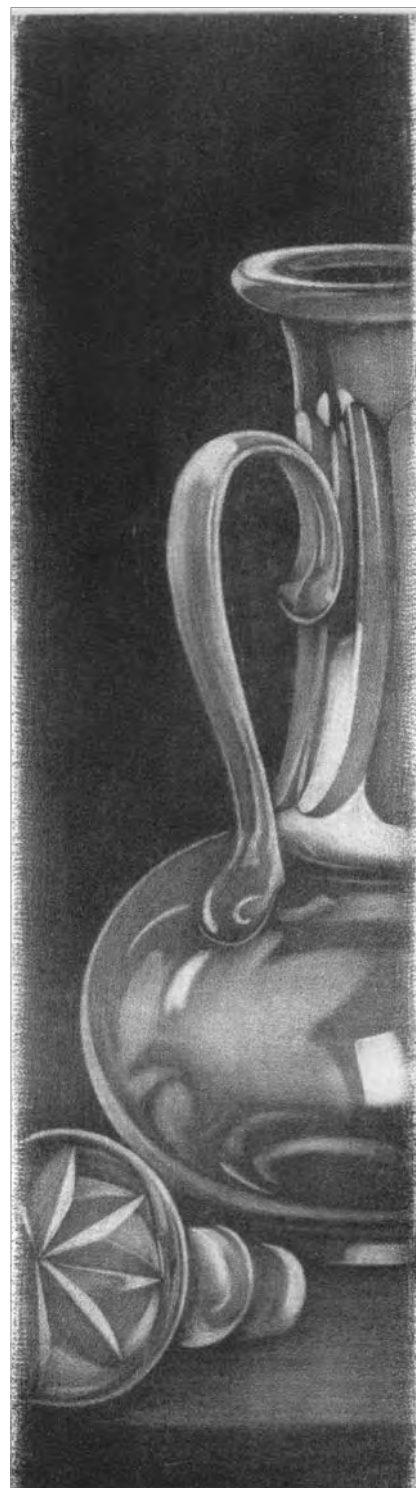
Az új pályaudvarra is jól emlékszem, ugyanott áll ma is, átépítve, a Balaton-parthoz közel. Nincs meg viszont a vasúti vendéglő mindenki által kedvelt szép, szecessziós épülete, amelynek hatalmas fáin a tízes években készült képeslapokon még csak kis suhángok. Újabb szegletkő: későbbi éveiben apám, valahányszor meglátogatott bennünket, vagy szabad idejét eltöltendő egy-egy délutánt átnosztalgizni a városba érkezett, ebben a „resti”-ben költötte el kedvenc halászlé ebédjét, gyakran velem, mert egyedül a legjobb étel sem esett jól neki. Anyád ne tudjon róla, mondta volt minden alkalommal, és cinkosan hunyorgott. Kárpótlás volt neki minden itt töltött perc azért az elmaradt étkezésért, amely helyett annakidején a Béke étteremben ettük a száraz zöldborsó főzeléket. Anyám, szegény élére rakta a pénzt. A 92. és 93. számú képeken élém jön az étterem is, régi, háború előtti pompájában, ma százforintos boltot találsz a helyén.

Nem sorolom tovább. Jó pár jellegzetes épület már csak ezeken a képeslapokon él, és van több, amely megérdemelte volna, hogy bekerüljön az albumba. Sajnos, írja a szerkesztő, több érdekes épületről nem készültek képeslapok, csak fényképek, azok pedig nem tárgyai kötetünknek.

Sajnálatos viszont az is, hogy nemcsak képeslapok hiányoznak. Hiányzik a könyv végén lévő magyarázatokból /egy-két kivétellel, pl. 27., 60–61., 110. számú képek/ az épületek mai megnevezése vagy címe, funkciója, ez a várost nem ismerők számára lenne fontos. Zavaró módon keveredik a régi lapok és a mai szabályok szerinti írásmód a tulajdonneveket illetően. Az írásjelek használata is hagy kívánnivalót maga után. Ezeket részben feledtethetik a díszes fejlécek, a margózott oldalak, a kivitel és az értékes tartalom. És a kívánság, a végéhez érve: bár lapozhatnánk benne még.

Nem baj, persze, ha hiány marad bennünk egy könyv nyomán, legalább vesszük a fáradságot, és utánajárunk mindannak, amit még látni szeretnénk. Az ilyenfajta könyv nem törekedhet teljességre, arra való, hogy felcsigázza érdeklődésünket, s ha zárva is hagy jó néhány ajtót, rajtunk múlik, hol és hányat nyitunk ki mi még magunknak.

Cím: A régi Keszthely képeslapokon
Válogatás a Balatoni Múzeum gyűjteményéből
Írta és szerkesztette: dr. Müller Róbert
Kiadó, nyomda: Faa Produkt Kft.
Grafika, tördelés: Eckert László
Fordítás: Bakos Judit, angol, Müller Róbert, német
Keszthely – Veszprém 2004.

Frimmel Gyula
Fény (részlet)
Mezzotinto, vegyes technika